

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ
НАУК РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
Қазақстан Республикасының
педагогикалық университетінің
Абая

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
Abai Kazakh National Pedagogical
University

PUBLISHED SINCE 1944

3 (403)

MAY-JUNE 2023

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

БИЛЯЛОВ Дархан Нұрланұлы, PhD, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мыктыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н = 2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2023
Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансент Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

БИЛЯЛОВ Дархан Нурланович, PhD, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального педагогического университета им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязгат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: ООО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2023

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

DEPUTY CHIEF DIRECTOR:

BILYALOV Darkhan Nurlanovich, Ph.D, Honorary Member of NAS RK, Rector of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 4**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 6**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarın (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2023

Address of printing house: ST «Aruna», 75, Muratbayev str, Almaty.

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 3. Number 403 (2023), 298-314
<https://doi.org/10.32014/2023.2518-1467.510>

UDC 911.8.

© **D.T. Aliaskarov¹, R.T. Iskakova^{1*}, K.K. Muzdybaeva¹, I.K. Raiymbekova¹,
S. N. Mishchuk², 2023**

¹Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan;

²Institute for Demographic Research Federal Research Sociological Center of the
Russian Academy of Sciences, Moscow, Russia.

E-mail: rtiskak22@gmail.com

SPATIAL ANALYSIS OF MIGRATION PROBLEMS IN CONDITIONS OF ECONOMIC SECURITY AND SOCIAL STABILITY

Aliaskarov Duman — PhD. Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan
E-mail: dumanaliaskarov@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7628-1246>;

Iskakova Raikhan — PhD Student. Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan
E-mail: rtiskak22@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4318-5642>;

Muzdybaeva Karlygash — Candidate of Geographical Sciences. Abai Kazakh National Pedagogical
University, Almaty, Kazakhstan
E-mail: mkk77@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-4258-5636>;

Raiymbekova Indira — PhD. Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan
E-mail: indira_best@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6674-0613>;

Svetlana Mishchuk — Candidate of Economic Sciences. Institute for Demographic Research Federal
Research Sociological
Center of the Russian Academy of Sciences, Moscow, Russia
E-mail: svetamic79@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-8117-6352>.

Abstract. In conditions of sustainable development, the migration trend is interpreted not only at the level of national security, but also as part of the global security system. As a powerful foundation for sustainable development, this trend has become one of the global phenomena for migrants at present. Migrants are one of the indicators of socio-economic development that characterize the attractiveness of countries for the able-bodied part of the population. The positive aspects of migration for the host country or region include increased investment, competitiveness, cultural diversity, improving the standard of living of migrants, improving professional skills and much more. The negative sides are the reduction of the working-age population, the predominance of aging, the influx of science and education, the outflow of the leader, the creative population, the creation of the socio-economic situation in the country. A regression analysis was carried out to determine the negative balance of migration in the Zhambyl region. Regression analysis reveals a causal relationship between dependent and independent variables. A number of blocking factors

have been identified that do not allow finding a positive solution in the migration process of Zhambyl region: the unemployment rate, migration of the working-age population, per capita monetary incomes of the population, the opportunity to engage in entrepreneurship in the region. The experience of foreign countries that have managed to effectively solve these issues is presented. At the same time, along with "smart cities", there is a need for the development of "smart villages". The purpose of the analysis of the article is considered in two aspects: 1) cartographic analysis of the temporal and spatial dynamics of population migration for a correct understanding of its geographical patterns; 2) statistical analysis of the modern migration process of Zhambyl region and identification of cause-and-effect relationships. The article uses methods of mapping using GIS, statistical methods with the program SPSS, ANOVA, methods of comparative geographical analysis.

Keywords: Economic security, social stability, migration, depopulation, emigration, «smart villages»

Conflict of interest: The authors declare that there is no conflict of interest.

© Д.Т. Алиаскаров¹, Р.Т. Исакова^{1*}, Қ.Қ. Мұздыбаева¹,
И.Қ. Райымбекова¹, С. Н. Мищук², 2023

¹Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті Абай ат. ҚазҰПУ,
Қазақстан;

²Ресей Ғылым академиясының Федералдық ғылыми-зерттеу социологиялық
орталығы Демографиялық зерттеулер институты, Москва, Ресей.

E-mail: rtiskak22@gmail.com

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК ПЕН ӘЛЕУМЕТТІК ТҰРАҚТЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ КӨШІ-ҚОН МӘСЕЛЕЛЕРІН КЕҢІСТІКТІК ТАЛДАУ

Алиаскаров Думан — PhD., аға оқытушы. Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті. Алматы, Қазақстан

E-mail: dumanaliaskarov@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7628-1246>;

Исакова Райхан — PhD студент. Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті. Алматы, Қазақстан

E-mail: rtiskak22@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4318-5642>;

Мұздыбаева Қарлығаш — география ғылымдарының кандидаты, аға оқытушы. Абай атындағы Қазақ Ұлттық

педагогикалық университеті. Алматы, Қазақстан

E-mail: mkk77@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-4258-5636>;

Райымбекова Индира — PhD., аға оқытушы. Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті. Алматы, Қазақстан

E-mail: indira_best@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6674-0613>;

Мищук Светлана — Экономика ғылымдарының кандидаты. Ресей Ғылым академиясының Федералдық ғылыми-

зерттеу социологиялық орталығы Демографиялық зерттеулер институты, Москва, Ресей

E-mail: svetamic79@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-8117-6352>

Аннотация. Тұрақты даму жағдайында көші-қон үрдісі, тек ұлттық қауіпсіздік деңгейінде ғана емес, жаһандық қауіпсіздік жүйесінің бір бөлігі ретінде түсіндіріледі. Тұрақты дамудың қуатты негізі ретінде бұл үрдіс – мигранттар үшін қазіргі уақытта ғаламдық құбылыстардың біріне айналды. Мигранттар халықтың еңбекке жарамды бөлігі үшін елдердің тартымдылығын сипаттайтын әлеуметтік-экономикалық даму көрсеткіштерінің бірі. Миграцияның жағымды жақтары қабылдаушы ел немесе аймақ үшін инвестициялардың өсуі, бәсекеге қабілеттілік, мәдени әртүрлілік мигранттардың өмір сүру деңгейінің жақсаруы, кәсіби дағдыларын арттыру, тағыда басқа мүмкіндіктерге ие. Кері жақтары еңбекке жарамды жастағы халықтың азаюы, қартаюшылықтың басымдығы, ғылым мен білімнің ағыны, көшбасшы, шығармашыл халықтың кетуі, елге әлеуметтік және экономикалық жағымсыз жағдай туғызады. Жамбыл облысындағы көші-қонның теріс сальдосын анықтау үшін регрессиялық талдау жасалды. Регрессиялық талдау тәуелді және тәуелсіз айнымалылар арасындағы себеп-салдарлық байланысты анықтауға мүмкіндік береді. Жамбыл облысының миграция процесін оң шешім табуына мүмкіндік бермейтін бірқатар блокиратор факторлар: жұмыссыздық деңгейі, еңбекке жарамды жастағы халықтың көші-қоны, халықтың жан басына шаққандағы ақшалай табысы, облыстағы кәсіпкерлікпен айналысу мүмкіндігі анықталды. Аталған мәселелерді тиімді шеше білген шет елдер тәжірибесі ұсынылды. Бұл ретте «ақылды қалалармен» қатар «ақылды ауылдарды» дамыту қажеттілігі туындайды. Мақаланы талдау мақсаты екі аспект бойынша қарастырылады: 1) халықтың көші-қонының географиялық заңдылықтарын дұрыс түсіну үшін, оның уақыттық-кеңістіктік динамикасын картографиялық талдау; 2) Жамбыл облысының қазіргі миграция үрдісіне статистикалық талдау жасап, себеп-салдарын анықтау. Мақалада ГАЖ әдістері арқылы картографиялау, SPSS, ANOVA бағдарламасымен статистикалық әдістер, салыстырмалы-географиялық талдау әдістері қолданылды.

Түйін сөздер: экономикалық қауіпсіздік, әлеуметтік тұрақтылық, миграция, депопуляция, эмиграция, «ақылды ауыл»

Мүдделер қақтығысы: авторлар осы мақалада мүдделер қақтығысы жоқ деп мәлімдейді.

© Д.Т. Алиаскаров¹, Р.Т. Искакова^{1*}, К.К. Муздыбаева¹,
И.К. Райымбекова¹, С.Н. Мишук², 2023

¹Казахский Национальный педагогический университет имени Абая,
Казахстан.

²Институт демографических исследований Федерального исследовательского
социологического центра Российской академии наук, Москва, Россия.

E-mail: rtiskak22@gmail.com

ПРОСТРАНСТВЕННЫЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ МИГРАЦИИ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И СОЦИАЛЬНОЙ СТАБИЛЬНОСТИ

Алиаскаров Думан — PhD, старший преподаватель. Казахский Национальный педагогический университет имени Абая. Алматы, Казахстан

E-mail: dumanaliaskarov@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7628-1246>;

Искакова Райхан — PhD студент. Казахский Национальный педагогический университет имени Абая. Алматы, Казахстан

E-mail: rtiskak22@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4318-5642>;

Муздыбаева Карлыгаш — кандидат географических наук, старший преподаватель. Казахский Национальный педагогический университет имени Абая. Алматы, Казахстан

E-mail: mkk77@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-4258-5636>;

Райымбекова Индира — PhD, старший преподаватель. Казахский Национальный педагогический университет имени Абая. Алматы, Казахстан

E-mail: indira_best@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6674-0613>;

Мишук Светлана — кандидат экономических наук. Институт демографических исследований Федерального исследовательского социологического центра Российской академии наук, Москва, Россия

E-mail: svetamic79@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-8117-6352>.

Аннотация. В условиях устойчивого развития миграционная тенденция трактуется не только на уровне национальной безопасности, но и как часть глобальной системы безопасности. В качестве мощной основы устойчивого развития эта тенденция стала одним из глобальных явлений для мигрантов в настоящее время. Мигранты являются одним из показателей социально-экономического развития, характеризующих привлекательность стран для трудоспособной части населения. Положительные стороны миграции для принимающей страны или региона включают рост инвестиций, конкурентоспособность, культурное разнообразие, улучшение уровня жизни мигрантов, повышение профессиональных навыков и многое другое. Отрицательные стороны — сокращение населения трудоспособного возраста, преобладание старения, ослабление науки и образования, лидера, сокращение творческого населения, создание напряженной социально-экономической ситуации в стране. Проведен регрессионный анализ для определения отрицательного сальдо миграции в Жамбылской области. Регрессионный анализ позволяет выявить причинно-следственную связь между зависимыми и независимыми переменными. Выявлен ряд блокираторных факторов, не позволяющих

найти положительное решение в процессе миграции Жамбылской области: уровень безработицы, миграция населения трудоспособного возраста, низкие среднедушевые денежные доходы населения, возможность заниматься предпринимательством в области. Представлен опыт зарубежных стран, сумевших эффективно решать данные вопросы. При этом наряду с «умными городами «возникает необходимость развития» умных деревень». Цель анализа статьи рассматривается в двух аспектах: 1) картографический анализ временной и пространственной динамики миграции населения для правильного понимания его географических закономерностей; 2) статистический анализ современного миграционного процесса Жамбылской области и выявление причинно-следственных связей. В статье использованы методы картографирования с помощью ГИС, статистические методы с программой SPSS, ANOVA, методы сравнительно-географического анализа.

Ключевые слова: экономическая безопасность, социальная стабильность, миграция, депопуляция, эмиграция, «умная деревня»

Конфликт интересов: авторы заявляют об отсутствии конфликта интересов.

Кіріспе

Әлемдік экономиканың жаһандану жағдайында халықтың көші-қон үрдістерінің қарқындылығы елдердің экономикалық құрылымына, адами капиталдың сандық және сапалық сипаттамаларына, экономикалық ресурстарды пайдалану тиімділігі әсер етеді.

Қазақстанның ішкі көші-қоны 2022 жылдың қаңтар-қарашасында келгендер саны 90646 адам, соның ішінде қала 61009 адам, ауылға келгендер 29637 адамға жетіп, айырмасы – 308-ді құраған (ҚР Ұлттық статистика бюросы, 2022). Еуропалық экономикалық одақ (ЕЭО) елдерімен салыстырғанда 2022 жылдың қаңтар-қыркүйектегі статистикалық мәліметтеріне қарасақ, Қазақстан сыртқы миграцияның теріс мәні бойыншы 1-ші орында тұр (-9346 адам) (Статистика Евразийского экономического союза, 2022).

Халықтың табысының төмендігі, жұмыссыздықтың, кедейліктің өсуі, еңбек әлеуеті, халықтың өмір сүру сапасының нашарлауы, қоршаған ортаның сапасы - халықтың көші-қон ағынының өсуінің негізгі факторларына айналуы мүмкін. Бұл өз кезегінде елдің немесе аймақтың экономикалық тұрақты дамуына кері салдарын тигізеді.

Халықтың ауылдық жерлерден жаппай кетуі, халықтың кеңістіктік динамикалық тепе-теңдігіне әсер етіп қана қоймай, әлеуметтік-экономикалық жағдайына ықпалын тигізеді. Әлемдік тәжірибе көрсетіп отырғандай, қоныс аударатын халықтың кеңістіктік бөлінуі айтарлықтай урбанистік бағытпен сипатталады. Сондай-ақ халықтың көші-қоны әлеуметтік және экономикалық процесс ретінде ғана емес, сонымен қатар адамдардың тұрғылықты жерінің өзгеруімен сипатталатын географиялық процесс ретінде анықталады. Халықтың көші-қонының географиялық заңдылықтарын дұрыс түсіну үшін

оның кеңістіктік және уақыттық динамикасын талдау қажет. Қазақстанда шағын және моноқалалардың әлеуметтік-экономикалық дамуын ынталандыруға, ауылда шағын және орта кәсіпкерліктің құрылуын қолдауға елеулі күш салынып жатқанымен, Жамбыл облысынан кетушілер саны әлі күнге дейін тоқтамай тұр. Осыған байланысты, көші-қон көрсеткіштерінің теріс мәніне әсер етуші факторларды анықтауда бірқатар зерттеулерді жүргізу *өзектілігі* туындайды.

Материалдар мен зерттеу әдістері

Дамушы елдердегі XX ғасырдың аяғынан бастап, урбанизация үрдісінің артуына байланысты теориялық зерттеулерден эмпирикалық сандық талдауларға және көп өлшемді перспективаларға көбірек назар аударыла бастады. Мысалы, О. Старк (Stark and Levkhar, 1982) мигранттардың әлеуметтік ерекшеліктерін анықтап, ауыл халқының көші-қонын экономикалық жағдайымен байланыстыратын «салыстырмалы айыру» теориясын ұсынды. Майкл П. Тодаро (Todaro, 1969.) ауылдық жұмыссыздардың жұмысқа орналасу ықтималдылығы мен нақты табыс арасындағы сәйкессіздікке байланысты халықтың ауылды жерлерден көшетінін дәлелдеп, «Тодаро көші-қон моделі» теориясын негіздеді. Ол өз зерттеулерінде миграциялық ағын – ауылдық және қалалық жұмысшылардың арасындағы табыс көзінің айырмашылығына байланысты деген болжамдар жасады. Германия, Ұлыбритания, Испания сияқты бірқатар еуропалық елдерде аймақаралық ішкі көші-қон көрсеткіштері әлі де болса төмендеген жоқ.

Ауылды жерден үдере көшу КСРО-ның құлдырауынан Қазақстанның тәуелсіздік алған жылдардағы туындаған әлеуметтік-экономикалық, саяси өзгерістер еліміздің барлық аумағына тән құбылыс болды, соның бірі Жамбыл облысында да көрініс тапты. Облыстағы ірі өнеркәсіптік орталықтары шоғырланған Қаратау, Жаңатас қалаларындағы жағдай тіпті шиеленісе түсіп, көптеген дағдарыстық құбылыстар пайда бола бастады. Әлеуметтік мәселелер, халықтың жаппай көші-қоны, (соның ішінде еңбекке жарамды жастағы халықтың), жұмыссыздықтың артуы, білім беру мекемелерінің жабылуы, кедейліктің, қылмыс деңгейінің өсуі, өлім-жітімнің артуы, туудың төмендеуі, экономикалық дағдарыс, өнеркәсіптік өндірістердің тоқтауы, тозған инфрақұрылым ауыл халқының ірі қалаларға көшуіне өз ықпалын тигізді. Облыста 1991 жылдан бастап қазіргі уақытқа дейін көші-қон сальдосы оң мән көрсеткен жоқ, облыс халқының Қазақстанның басқа өңірлеріне, Алматы (7633 адам), Астана (4987 адам), Шымкент (886 адам) сияқты ірі қалаларға тұрақты кетуі байқалады.

Зерттеу барысында облыс аудандарының көші-қон сальдосына әсер ететін факторлар анықталды. Зерттеудің ақпараттық базасында ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалау агенттігі Ұлттық статистика бюросының статистикалық мәліметтері, Жамбыл облысының статистикалық мәліметтері пайдаланылды. Зерттеу процесінің кезеңдері мен әдістері 1-ші суретте көрсетілген.

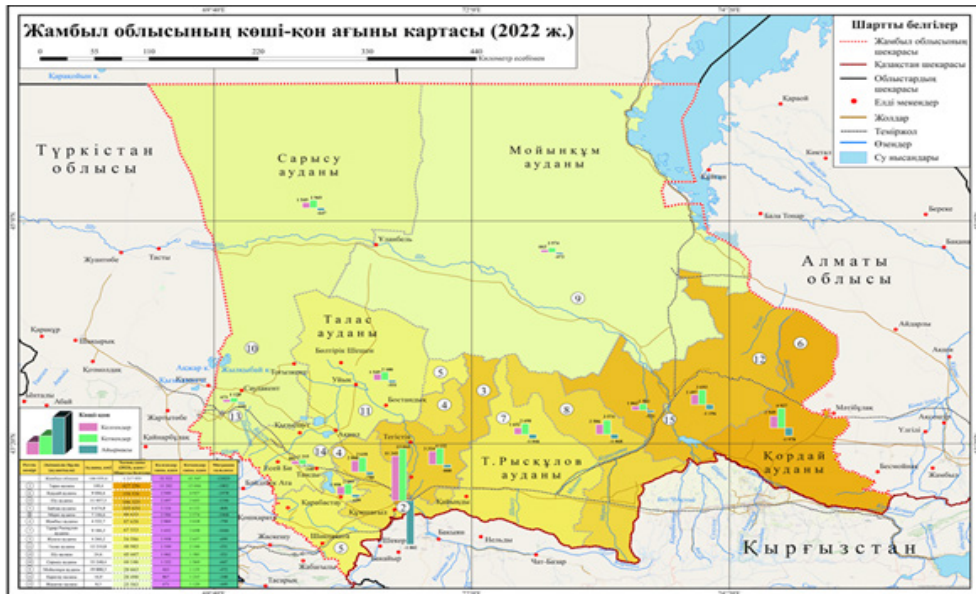

Сур. 1. Зерттеудің кезеңдері мен әдістері
(Fig. 1. Stages and methods of research)

Нәтижелер мен талқылаулар

Біржақты депопуляцияның болуы, қала халқын ауыл халқымен салыстырғанда мемлекеттік ресурстарды бөлуде бірқатар артықшылыққа ие (Hongsheng et al., 2011). Қала мен ауылдың функционалдық байланыстары әр түрлі (Yifan, 2020). Ауыл халқының өмір сүру сапасы, халықтың табыс деңгейі, өмір сүру ұзақтығы мен денсаулық жағдайы, халықтың әлеуметтік қамсыздану деңгейі, билікке деген сенім, оның халықтың еңбек және тұрмыстық мәселелерді шешуге қатысуы сияқты кемшіліктер бар. Халықтың кеңістікті алмасуы физикалық және әлеуметтік-экономикалық жағдайдағы қала мен ауыл арасындағы айырмашылықтарды күшейтеді (Hualou Long et al., 2010; Alvarez et al., 2021). Қала және ауылдағы табыс мүмкіндіктерінің әртүрлілігі еліміздің барлық аймақтарына тән. Бұл көрсетілген бірқатар мәселелер ішкі көші-қонның негізгі қозғаушы факторы, ал халықтың ірі қалаларға ағылуы мигранттар үшін ең тартымды орта болып табылады. Ірі қалаларда ішкі және шетелдік инвестициялардың және экономикалық мүмкіндіктердің үлкен көлемі, жұмыс орындарының көптігі мигранттардың көбірек шоғырлануына әкеледі. Еліміздің жекелеген аймақтары бойынша көші-қон үрдісі әлеуметтік-экономикалық ерекшеліктері мен ондағы халықтың жеке сипаттамаларына байланысты әркелкі. Өңірлердің экономикалық дамуында айырмашылықтардың болуы ішкі көші-қонның өсуіне ықпал етеді. Облыстың аудандар бойынша көші-қон ағынының кеңістіктік таралуы әркелкі (сурет 2), әсіресе ең көп мигранттардың кетуі Тараз қаласында (13044 адам), облыстың оңтүстік, оңтүстік-шығыс бөлігіндегі аудандарда: Байзақ ауданы (4132 адам), Жамбыл ауданы (3618), Қордай ауданы (4927 адам), Меркі (3574 адам) және Шу (3693 адам) аудандарында, ал ең төменгі Талас ауданы (2100 адам), Қаратау қаласы (1215 адам), Мойынқұм ауданы (1135 адам), Сарысу ауданы (1969 адам), Жаңатас қаласында тіркелген (1120 адам) (Ұлттық статистика бюросының Жамбыл облысы бойынша департаменті, 2022).

Облыста қайта құру мен нарықтық реформалау жылдары көптеген қала түзуші кәсіпорындар бәсекелестікке төтеп бере алмай, өздерінің мәнін жоғалта бастады, нәтижесінде аудандардағы әсіресе, шағын қалалардағы халқы күрт азайып кетті.

Сур. 2. Жамбыл облысының көші-қон ағыны картасы (2022 ж.)
(Fig. 2. Map of migration flows of Zhambyl region (authors who created the map))

Жамбыл облысындағы көші-қонның теріс сальдосын анықтау үшін регрессиялық талдау жасалды. Регрессиялық талдау әдісі тәуелді және тәуелсіз айнымалылар арасындағы себеп-салдарлық байланысты анықтауға мүмкіндік береді. Регрессиялық модельдерді бағалаудың ең кең тараған әдісі – ең кіші квадраттар әдісі. Ол мына формула бойынша анықталады:

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_n X_n + \varepsilon_i$$

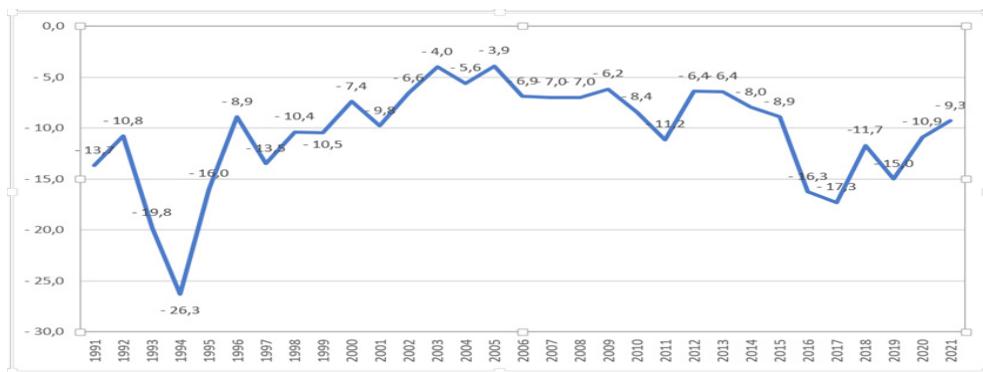
Мұнда:

$i = 1, 2, 3 \dots n$ – уақыт

X_1 – тәуелсіз айнымалы;

β_1 – айнымалыдағы регрессия коэффициенті

Деректерді талдау және өңдеу IBM SPSS Statistics бағдарламасының көмегімен жүзеге асырылды. Жамбыл облысының көші-қон сальдосының графигінде 1994 жылы көші-қон сальдосы –26,3 мың адамға, яғни теріс мәнге жетті. 1995 жылдан бастап көші-қон сальдосы жыл сайын бір қалыпты төмендей бастады, 2003–2005 жылдары оның ең төменгі мәні 4 мыңға, 2017 жылы екінші циклдың төменгі шегіне жетті (сурет 3). Дегенмен барлық қарастырылып отырған кезеңде көші-қон сальдосы теріс болып қалуда.

Сур. 3. Жамбыл облысының миграция сальдосы, мың адам
(Fig. 3. migration balance of Zhambyl region, thousand people)

Статистикалық мәліметтер абсолютті және салыстырмалы шамада өлшенген бірнеше көрсеткіштер ұсынылған. Абсолютті шамалар көп жағдайда трендке ие, бұл олардың болжау қабілетіне нашар әсер етеді, олардың болжау қабілетін жақсарту үшін талдауға жылдық өсім түрінде енгізілді. Салыстырмалы көрсеткіштер талдауға бастапқы мәлімет түрінде енгізілді, себебі оларда тренд аз. Көрсеткіштердің бір бөлігін көші-қон динамикасының салдары ретінде, ал бір бөлігін көші-қон сальдосына әсер етуі ықтимал факторлар: табиғи өсім, жұмыссыздық, орташа айлық т.б. ретінде қарастырылды.

Әртүрлі факторларды қосу және алып тастау нәтижесінде модельге тек екі айнымалы дәйекті мәндерді қабылдайтын сызықтық тренд және жұмыссыздық деңгейі (%) кірді. Нәтижеге жету үшін екі қадаммен анықталды, модельге бірінші қадамда сызықтық тренд, ал екінші қадамда жұмыссыздық деңгейі қосылды. Модельдің жалпы нәтижесі 8,138-ге тең және статистикалық маңызды болып табылатын F-статистикасының мәнімен көрсетіледі (кесте 1).

Кесте 1. ANOVA бойынша дисперсиялық талдау нәтижелері

Модель	Квадраттардың қосындысы	Еркіндік дәрежелері	Орташа квадрат	F	Нәтиже	
1	Регрессия	75,502	1	75,502	7,596	,012 ^b
	Қалдық	208,728	21	9,939		
	Барлығы	284,230	22			
2	Регрессия	127,527	2	63,764	8,138	,003 ^c
	Қалдық	156,703	20	7,835		
	Барлығы	284,230	22			

Бұл жағдайда R-квадраттың мәні 0,449 болды, бұл модель тәуелді айнымалының 44,9% өзгеруін түсіндіре алатындығын көрсетеді (кесте 2).

Кесте 2. Модель жиынтығы

Модель	R	R-квадрат	Түзетілген R-квадрат	Стандартты бағалау қатесі
1	,515 ^a	,266	,231	3,1527
2	,670 ^b	,449	,394	2,7991

Регрессиялық талдаудың негізгі нәтижесі бағдарламамен есептелген регрессия коэффициенттері бар кесте құрастырылады. Маңызды айнымалыларды таңдау үшін ауыспалы таңдаудың тура, шартты әдісі қолданылды.

Кесте 3. Регрессиялық модель коэффициенттері

Модель		Стандартталмаған коэффициенттер		Стандартталған коэффициенттер	T	Нәтиже
		B	Стандарт қатесі	Бета		
1	(Константа)	-4,027	1,901		-2,118	,046
	t	-,273	,099	-,515	-2,756	,012
2	(Константа)	16,506	8,145		2,026	,056
	t	-,871	,248	-1,644	-3,510	,002
	X 43 жұмыссыздар деңгейі, %	-1,213	,471	-1,207	-2,577	,018

*a Тәуелді айнымалы: x9 миграция сальдосы, мың адам
 *b Болжаушы көрсеткіш (Константа), t
 *c Болжаушы көрсеткіш (Константа), t, X 43 жұмыссыздық деңгейі, %
 *Константа – тұрақты тәуелсіз айнымалылардың мәндері 0-тең болғанда тренд сызығы мен ордината осінің қиылысу нүктесі.

Жамбыл облысы үшін екі факторлы регрессия моделі келесідей: $Y = 16,506 - 0,871 \cdot t - 1,213 \cdot X$ жұмыссыздық деңгейі, %. Т-сызықтық трендтегі регрессия коэффициенті теріс мәнге ие, яғни жыл сайын 0,871 мың адамға теріс көші-қон сальдосы артады. Жұмыссыздық деңгейінің айнымалысы үшін регрессия коэффициенті де теріс белгіге ие, яғни жұмыссыздық деңгейі неғұрлым жоғары болса, көші-қон сальдосы соғұрлым теріс болады. Демек, жұмыссыздықтың 1 %-ға артуы көші-қон сальдосының теріс мәнін 1213 адамға арттырады (кесте 3).

Жалпы облыстан қандай кадрлар кетіп жатыр, мигранттардың жас ерекшелігі, білім деңгейі қандай және ол осы аймақтың экономикалық әлеуетіне қалай әсер етеді? 2022 жылдың қаңтар-желтоқсанына ең көп кетушілер еңбекке жарамды жастағы халық (16–62 жас) 38 928 адамды құрап (28559 келгендер), көші-қон сальдосы -9369 адамға жеткен. Білім алуға ұмтылған ауыл жастары қалалық жерлерде қалуға бейім, 7–17 жастағы жастардың кетуі 3167 адам (-1348 сальдосы) тіркелген, басым көпшілігі өңіраралық көші-қон, айырмасы – 10 320, сыртқы көші-қон айырмасы -705 адамды құрады (кесте 4). Экономиканың заманауи инновациялық дамуының іргетасы ғылым мен ғылыми зерттеулердің нәтижелері, оны өндіріске енгізуде табысты тәжірибелер екені анық. Бұл ретте аумақтық экономика үшін білім берудің тиісті деңгейі,

білікті кадрлардың болуы, адами капитал ерекше ролге ие. Облыстағы осындай еңбекке жарамды жастағы халықтың көші-қоны мен интеллектуалдық ағыны, ғылыми, инновациялық, шығармашылық жасаушы жастағылардың кетуі аймақтың экономикалық қауіпсіздігіне кері салдарын тигізеді. Бұл аймақтың ғана емес, елдің экономикалық қауіп-қатерлердің ішінде инновациялық және өнертапқыштық белсенділіктің төмендеуіне алып келетін қауіп екенін атап өткен жөн.

Кесте 4. Жамбыл облысының жас құрамдары бойынша халықтың көші-қоны, 2022 ж.

	Көші-қон айырмасы, адам	Келгендер, адам	Кеткендер, адам
Барлығы	-11 025	32 522	43 547
0	1	2	1
3 – 5	-51	6	57
0 – 6	-93	11	104
7 - 17	-1 348	1 819	3 167
0 - 13	-268	19	287
0 - 15	-845	812	1 657
16 - 62	-9 369	29 559	38 928
63 және одан жоғары	-811	2 151	2 962

Сонымен қатар Дүниежүзілік Банктің «Қазақстандағы бизнесті жүргізу 2019» есебінде, Жамбыл облысы кәсіпкерлікті жүргізуге қолайлылығы бойынша соңғы орын деп тапты. Бұл зерттеулер елдегі орта және шағын кәсіпкерлік және экономикалық белсенділіктің өсуіне пайдалы әсері бар ережелер мен процестердің болуын өлшейді. Рейтингі анықтауда қарастыратын негізгі индикаторлар: электр желілеріне қосылу, құрылыс жүргізуге рұқсат алу, кәсіпорындарды тіркеу, мүлікті тіркеу бойынша жүргізіледі (Всемирный Банк, 2019). Облыстағы шағын және орта кәсіпкерлікті дамытуда инновациялық идеялары бар кәсіпкерлер үшін өз кәсібін ашу және дамыту, жаңа жұмыс орындарын құру, жұмыссыз халықтың облыстан кетуіне бірден бір тосқауыл болушы еді. Бұл әсіресе, өндіруші салаларға қаты тәуелді, өңдеуші және қызмет көрсету саласы мемлекеттік кәсіпорындардың көлеңкесінде қалып жатқан Жаңатас, Қаратау моноқалаларына қатысты.

Халықтың көшуіне әсер ететін келесі фактор – халықтың ақшалай табысы. 2022 жылдың III тоқсанында халықтың орта есеппен жан басына шаққандағы атаулы ақшалай табыстары бойынша 97098 теңгені құрап, облыс аутсайдерлердің үштігіне кірді (Жетісу облысы – 95661 теңге, Түркістан облысы – 75 867 теңге) (Ұлттық статистика бюросы, 2022).

Адамдардың жақсы өмір сүруінің, әлеуметтік қажеттіліктерге қол жеткізудің, жоғары табыс табудың және басқа да мәселелерді шешудің жалғыз жолы тек ауылдан қалаға қоныс аудару ма? Урбанизация жүріп жатыр және бола береді, дегенмен қалада халықтың жоғары тығыздығы, қоршаған ортаның ластануы, көлік кептелісі, қылмыс деңгейінің жоғарлауы, қолжетімді баспананың

жетіспеуі, жалған урбанизацияның өсуі барлық ауыл халқын орналастыруға жеткілікті ма? Мұндай депопуляция мәселесін шешуде, ауыл мен қаланың тұрақты дамуына қол жеткізу үшін шетел тәжірибесін тартымды үлгі ретінде қарастыруға болады.

Ауылды елді мекендерден ірі қалаларға көшу мәселесі тек қана Қазақстанның ғана емес, әлем елдерінің басым көпшілігінде күн тәртібіндегі өзекті мәселелер қатарында. Себебі, ауыл — қоғамның тірегі, экономикалық әлеуеттің негізгі бөлігі болып табылады. Еліміздегі әлеуметтік-экономикалық өсу контекстінде ауылдық жерлердің әлеуетін көтеру саласында жұмыстар жасалып жатқанымен, ауыл және қала арасындағы теңсіздік байқалады.

Жоғарыда Жамбыл облысының миграция процесін оң шешім табуына мүмкіндік бермейтін бірқатар блокиратор факторларды талдай отырып, аталған мәселелерді тиімді шеше білген шет елдер тәжірибесін зерделеудің маңызы зор. Бұл ретте «ақылды қалалармен» қатар «ақылды ауылдарды» дамыту қажеттілігі туындайды. Халықты жұмыспен қамту, миграция, инфрақұрылымды жақсарту және т.б. мәселелерді тиімді шешуде «Ақылды ауылдар» (Smart Villages) моделін пайдалануда дамыған мемлекеттердің тәжірибесі табысты жұмыс жасауда. 2017 жылы Еуропалық комиссия «Ақылды ауылдарға» арналған жоба ұсынды, негізгі идея — ақылды әдісті тек қала деңгейінде шектемей, әр түрлі масштабта, аймақтардан мегаполистерге, қалалардан ауылдарға, барлық өлшемдегі елді мекендерге, тіпті жеке тұлғаларға дейін мәселелерді шешуде «ақылды әдісті» қолдану (European Network for Rural Development, 2018). Ақылды ауылдар тұрақтылықты, өмір сүру сапасын және экономика, әлеуметтік даму, денсаулық және коммуникация саласындағы даму мүмкіндіктерін арттыру үшін инновациялық әдіс пен технологияны қолданатын ауылдық қауымдастықтар ретінде анықталады (Kalinovsky et al., 2021; Ilie et al., 2022; Komorowski et al., 2020). Ауылдық аймақтарды дамыту жөніндегі еңбектерді және келтірілген анықтамаларды талдау негізінде «Ақылды ауылдар» тұжырымдамасы бес негізгі категорияға: тұрақтылыққа, ұтқырлыққа, қоғамдастыққа, болашаққа және цифрландыруға негізделген даму модельі.

Қытайдағы электронды коммерция соңғы жылдары бірнеше әлемдік маңызы бар электрондық коммерция алаптарының пайда болуымен өте тез дамыды. Осының нәтижесінде электрондық коммерция кластерлері Қытайдың ауылдық жерлерінде Alibaba-ға тиесілі Таобао электронды платформасының құрметіне «Таобао ауылдары (Taobao)» деп аталды. Электронды коммерция Қытайдың ауылдық жерлерінде және одан тыс жерлерде кедейлік, жұмыссыздық деңгейін төмендетуге, тоқырау ауыл экономикасын ынталандыруға көмектесті. Электрондық коммерция қызметтерінің және басқа факторлардың біртіндеп өсуін ескере отырып, Таобао ауылдары бизнесті бастау үшін «ыстық нүктелерге» айналды. Мобильді құрылғылардың көмегімен, интернетке қол жетімділіктің кеңеюімен бизнестің жаңа нормаларын құрып, елдің экономикалық ландшафттысын өзгертті, осылайша Қытай әлемдегі ең ірі электрондық коммерция нарығына айналды. 2016 жылы бұл ауылда 300000-

нан астам белсенді интернет-дүкендер ашылып, электронды коммерциямен айналысатын кәсіпкерлер көбейді, жаңа жұмыс мүмкіндіктері пайда болды. Бұл өз кезегінде мигрант жұмысшыларды, жоғары курс студенттерін, ардагерлерді басқа да топтарды кәсіпті бастау үшін өз ауылдарына қайтуға шақыратын тиімді кәсіпкер климатын құрды. Нәтижесінде 4700-ден астам адам кәсіпті бастау үшін үйлеріне оралып, электронды платформалар арқылы жергілікті негізгі салаларға тәуелді гүлдер мен ағаштар, көшеттер және т.б. сатуға назар аударды. Жұмыс орындарында қызмет көрсету персоналы, маркетинг, промоутерлер, тігін өнеркәсібіндегі тігіншілер, ағаш ұсталары, курьерлер, фотографтар және соңғы жылдары заңгерлер, бухгалтерлер, патенттік адвокаттар, электрондық коммерцияға қызмет көрсететін басқа да мамандар сұранысқа ие болды. Ақпараттық технологиялардың жаһандық дамуымен құрылған мүмкіндіктерді пайдалана отырып, ауылдық жерлердегі адамның өмір сүру сапасын едәуір жақсартты, ауылдық және қалалық нарықтар арасындағы байланысты жеңілдетіп, ауылшаруашылық емес экономикалық қызметті алға тартты (An Introduction to Taobao Villages, 2016).

Бүгінгі ауылды қалалардан кем емес даму стратегиялары қажет. Бұл жағдайда Польшаның Томаши ауылының ауылшаруашылығы қоршаған ортаға аз әсер ете отырып, экономикалық тиімділікті қамтамасыз етуге арналған экожүйені құруды көздеген. Әлемдегі экологиялық проблемалар шиеленіскен сайын тұтынушылар денсаулықты жақсартатын органикалық өнімдерге көбірек көңіл бөле бастады. Польшаның ақылды ауылдар модельі бес санатты анықтайды: тұрақтылық, ұтқырлық, қауымдастық, цифрландыру және даму модельі. Қазіргі уақытта даму мәселелеріне инновациялық-экологиялық көзқарасқа қызығушылық артып келеді. 2019 жылы құрылған Вармин-Мазур және басқа да елдердің жетекші экологиялық және дәстүрлі өндірушілерімен ынтымақтастық орнатып BioHub құрылды. BioHub – бұл экожүйе, ауылшаруашылық өнімдерін өндіруге және жоғары, сапалы өнімдерді алуға мүмкіндік беретін интеграцияланған логистика және дистрибуция жүйесі. Осы өнімдерді «BioHubBazar» сату платформасы автоматтандырылған алыпсатарларсыз онлайн-сату жүйесіне негізделген (Smart village strategy of Tomaszyn (Poland), 2020).

Чехияда, «смарт ауылдарды» жүзеге асыру үш тақырыптық саланы – қоршаған орта мен энергетика, ауыл шаруашылығы және білім берудің ынтымақтастығына негізделген. Бұл идеяның негізгі мақсаты ғимараттарда энергияны тиімді пайдалануды қамтамасыз ету, энергетикалық және көлік инфрақұрылымын жақсарту, энергетика туралы білім беру және баламалы энергияны дамыту.

Дамыған еуропа мемлекеттерінің Финляндияның солтүстігі, Швеция және Шотландия, Италия, Испания, Португалия, Греция, Франциядағы ауылдық жерлерде жастардың тұрақты депопуляциясы байқалады. Бұл мәселелерді шешуде көптеген стратегиялар экономикалық дамуға ықпал ету және жұмыс орындарын құру, білім беру, ұтқырлық, жұмыспен қамту, денсаулық сақтау,

энергетика салаларын жақсартуды, қызмет көрсетудегі инновациялық қолдау әрекеттерін біріктіреді. Мысалы, Италияда 2014–2020 жылдарға арналған бағдарлама Италия ұлттық ішкі стратегиясы (NISA) жаңа кешенді саясат енгізді. Бұл саясат халықтың демографиялық құлдырауы мен қартаюы ең көп шеткі және ультраперифериялық аудандарға назар аударды. Осы арқылы жаңа жұмыс орындарын құруға, әлеуметтік интеграцияға ықпал ету және демографиялық, миграциялық құлдырауды жоюға негізделген.

Франция бұл проблемаларды шешуде 2015 жылы «қала мен ауыл арасындағы өзара келісімшарттар» (inter-municipal cooperation) эксперименттік жобасын іске қосты, мұндағы басты мақсат — серіктестікті іргерілету арқылы қала мен ауыл арасындағы алшақтықты жою. Жобаның бірінші кезеңінде Брест мегаполисі мен Батыс Бретань қаласырты аудан орталығымен келісімшартқа отырды (Sandra Żukowska et al., 2023). Орта және ұзақ мерзімді бәсекеге қабілетті дамуда ауыл тұрғындарының әлеуметтік-экономикалық дамуы, денсаулық сақтау, мәдениет және қызмет көрсету, қоршаған орта және энергетика салаларына бағыттап, демографиялық мәселелерді шешу.

Қорытынды

Жоғарыда Жамбыл облысының миграция процесінің оң шешім табуына бірқатар блокираторларды талдай отырып, облыстағы көші-қон ағынының кеңістіктік таралуына ГАЗ әдістері арқылы талдау жасалды. Жамбыл облысының әлеуметтік-экономикалық дамуын тежейтін және өңірлердің экономикалық қауіпсіздігін қамтамасыз етуге әсер етуі мүмкін бірқатар проблемалардың бар екені анықталды. Талдау нәтижесінде мигранттардың облысқа іргелес жатқан, яғни Алматы қаласына тұрақты кетуі байқалады, бұл ретте Алматы қаласы мигранттардың әлеуметтік қажеттіліктерін шешуде тартылыс ядросы екенін көруге болады. SPSS, ANOVA бағдарламасымен регрессиялық талдауда жұмыссыздық деңгейінің миграция ағынына байланысы анықталды. Факторлардың әртүрлі вариацияларын модельдеу әлеуметтік-экономикалық салалардағы тұрақты немесе тұрақсыздық деңгейін болжауға мүмкіндік береді.

Алынған нәтижелер мен жүргізілген талдаулар экономикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында облыс экономикасын әртараптандыру, облыста кәсіпорындар санын, шағын және орта кәсіпкерліктер санын ұлғайту, технологиялық инновацияларды жүзеге асыратын ұйымдар санын кеңейту, жаңа жұмыс орындарын құру, жастарды тартудың тиімді қолдау жүйесі мен өсу нүктелерін құру, өңірдің кадрлық әлеуетін дамыту, дамудың «Ақылды ауылдарға» тән үлгісін енгізу, өндірістің жаңашылдығын ынталандыру қажет деп есептейміз.

Облыстағы Жаңатас, Қаратау, Шу шағын және моноқалалары дәстүрлі салаларға негізделген өндірістік құрылымға ие, халықтың басым көпшілігі мемлекеттік салаларда жұмыс істеуге тәуелді. Сондықтан моно және шағын қала аумағына жақын ауылдық елді мекендерде орта және шағын кәсіпкерлікті дамытып, қызмет көрсету, туризм салаларына басымдық беру қажет.

Ішкі еңбек нарығындағы кейбір кедергілерді, әлемдік урбанизация және көші-қон трендтерін ескерер болсақ, жалпы миграция процесін тоқтату мүмкін емес. Егер осы тенденциялар уақыт өте келе тұрақты бола берсе, ауылдық және қалалық теңгерімсіздіктер күшейіп, ірі қалаларда жалған урбанизация сценарийіне әкеледі. Қазіргі уақытта Қазақстан дамушы ел ретінде дамыған мемлекеттердің еңбек ресурстарының донорына айналып отыр. Бірақ бұл үрдісті әлеуметтік-экономикалық саясатты дұрыс жүргізу арқылы эмиграциялық тәуекелдерді төмендетуге, дамушы елдерден келетін біліктілігі төмен еңбек мигранттары үшін тартылымдылығын азайтуға болады.

Қаржыландырылуы: Бұл зерттеу Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым комитеті тарапынан қаржыландырылды (Грант № AP14870750 «Жамбыл облысының шағын қалаларын тұрақты дамытудың тиімді үлгілерінің концептуалды негізін жасау»).

ӘДЕБИЕТТЕР

Alvarez M., Bernard A., Lieske S.N., 2021 — *Alvarez M., Bernard A., Lieske S.N. Understanding internal migration trends in OECD countries. Population space and place.* – Wiley. 2021 DOI10.1002. Pp.24–51.

Ведение бизнеса в Казахстане 2019. Международный Банк Реконструкции и Развития / Всемирный Банк. Обзор Доклад «Ведение бизнеса в Казахстане 2019» <http://www.doingbusiness.org/kazakhstan>.

European Network for Rural Development. Smart villages Revitalising rural services. EU RURAL review Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. ISSN 1831–5321. № 26.

Zukowska S., Chmiel B., Polom M., 2023 — *Zukowska S., Chmiel B., Polom M. // The Smart Village Concept and Transport Exclusion of Rural Areas – A Case Study of a Village in Northern Poland.* – Land 2023, 12(1), 260 с. <https://doi.org/10.3390/land12010260> <https://www.mdpi.com/about/journals>.

Ilie N.M., Oprya I.A., Turcha V.K., Pernush A.R., 2022 — *Ilie N.M., Oprya I.A., Turcha V.K., Pernush A.R. New dimensions of the development of rural communities in Romania - the concept of "Smart village". // Scientific Dad. Economy Management English Agr. Rural Dev.* 2022, 22, С. 425–435.

Kalinovsky S., Komarovsky L., Roza A., 2021 — *Komorowski L., Stanny M. Kalinovsky S., Komarovsky L., Roza A. Concept of Smart Villages; Przyklady from Poland.* – Instytut Rozwoju Wsi I Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk: Warszawa, Poland, 2021.

Komorowski L., Stanny M., 2020 — *Komorowski L., Stanny M. Smart Villages: Where Can They Happen? // Land* 2020, 9(5), 151; <https://doi.org/10.3390/land9050151>

ҚР стратегиялық жоспарлау және реформалау агенттігі Ұлттық статистика бюросы. Қазақстан Республикасындағы ішкі көші-қонның айырымы. <https://www.stat.gov.kz/official/industry>.

Қазақстан Республикасының Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі, Ұлттық статистика бюросының Жамбыл облысы бойынша департаменті. Жамбыл облысының әлеуметтік-экономикалық дамуы / Ақпаратты-талдамалық журнал. Тараз 2022.

ҚР стратегиялық жоспарлау және реформалау агенттігі Ұлттық статистика бюросы. Жедел ақпарат, 2022 жылғы 3 тоқсанындағы өңірлер бойынша халықтың атаулы ақшалай табыстарын бағалау. № 5-7/8473-і 27 желтоқсан, 2022 жыл.

Prepared in the framework of the ‘Preparatory Action on Smart Rural Areas in the 21st Century’ project funded by the: Smart village strategy of Tomaszyn (Poland). December 2020.

Статистика Евразийского экономического союза. Социально-демографические индикаторы. Январь – сентябрь 2022 года: Статистический бюллетень / Евразийская экономическая комиссия. – Москва, 2022. – 62 с.

Stark O., Levkhari D., 1982. — *Stark O., Levkhari D.* On migration and risks in LDCs. – Economic Development and Cultural Change. 1982. 31 (1): 191–196 c.

Todaro M.P., 1969. — *Todaro M. P.* The model of labor migration and urban unemployment in less developed countries. American Economic Review 59: 138–148 c.

Yifan W., Yang Zh., Yansui L., 2020 — *Yifan W., Yang Zh., Yansui L.*, Exploring the outflow of population from poor areas and its main influencing factors.// Published by Elsevier. Habitat International. May 2020. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2020.102161>

Jiaqi Qi., Xiaoyong Zh., Hongdong Guo., 2018 — *Jiaqi Qi., Xiaoyong Zh., Hongdong Guo.*, The formation of Taobao villages in China. 2018. – China Economic Review, 2018. – 130 c. <http://www.researchgate.net/publication/327195104>

Hongsheng Li, Yingjie Wang, Jiafu Han, Zhuoyuan Yu., 2011 — *Hongsheng Li, Yingjie Wang, Jiafu Han, Zhuoyuan Yu.* Origin Distribution Visualization of Floating Population and Determinants Analysis: A Case study of Yiwu City. // - Procedia Environmental Sciences Volume 7, 2011. Pp. 116–121, <https://doi.org/10.1016/j.proenv.2011.07.021>.

Hualou Long, Yansui Liu, Xiubin Li, Yufu Chen, 2010 — *Hualou Long, Yansui Liu, Xiubin Li, Yufu Chen.* Building new countryside in China: A geographical perspective. – Land Use Policy Volume 27, Issue 2, April 2010, Pages 457-470. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2009.06.006>.

REFERENCES

Alvarez M., Bernard A., Lieske S.N., 2021 — *Alvarez M., Bernard A., Lieske S.N.* Understanding internal migration trends in OECD countries. Population space and place. – Wiley. 2021 DOI10.1002/psp.24-51.

Doing business in Kazakhstan 2019. International Bank Reconstruction and Development / World Bank. Report "Doing business in Kazakhstan 2019" <http://www.doingbusiness.org/kazakhstan>.

European Network for Rural Development. Smart villages Revitalising rural services. EU RURAL review Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018, ISSN 1831–5321. No 26.

Zukowska S., Chmiel B., Połom M., 2023 — *Żukowska S., Chmiel B., Połom M.* // The Smart Village Concept and Transport Exclusion of Rural Areas – A Case Study of a Village in Northern Poland. – Land 2023, 12(1), 260 c. <https://doi.org/10.3390/land12010260> <https://www.mdpi.com/about/journals>.

Ilie N.M., Oprya I.A., Turcha V.K., Pernush A.R., 2022 — *Ilie N.M., Oprya I.A., Turcha V.K., Pernush A.R.* New dimensions of the development of rural communities in Romania - the concept of "Smart village". // Scientific Dad. Economy Management English Agr. Rural Dev. 2022, 22. Pp. 425–435.

Kalinovsky S., Komarovskiy L., Roza A., 2021 — *Komorowski L., Stanny M. Kalinovsky S., Komarovskiy L., Roza A.* Concept of Smart Villages; Przykłady from Poland. – Instytut Rozwoju Wsi I Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk: Warszawa, Poland, 2021.

Komorowski L., Stanny M., 2020 — *Komorowski L., Stanny M.* Smart Villages: Where Can They Happen? // Land 2020, 9(5), 151; <https://doi.org/10.3390/land9050151>

Agency for Strategic Planning and Reform of the Republic of Kazakhstan, National Bureau of Statistics. Differences in internal migration in the Republic of Kazakhstan. <https://www.stat.gov.kz/official/industry>.

Agency of Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan, Department of the National Bureau of Statistics for Zhambyl region. Social and economic development of Zhambyl region / Information-analytical journal. Taraz 2022.

Agency for Strategic Planning and Reform of the Republic of Kazakhstan, National Bureau of Statistics. Quick information, assessment of nominal monetary income of the population in the 3rd quarter of 2022 by region. № 5–7/8473 dated December 27, 2022.

Prepared in the framework of the 'Preparatory Action on Smart Rural Areas in the 21st Century' project funded by the: Smart village strategy of Tomaszyn (Poland). December 2020.

Statistics of the Eurasian Economic Union. Socio-demographic indicators. January - September

2022: Statistical Bulletin / Eurasian Economic Commission. – Moscow, 2022. - 62 p.

Stark O., Levkhari D., 1982. — *Stark O., Levkhari D.* On migration and risks in LDCs. – Economic Development and Cultural Change. 1982. 31 (1). Pp.191–196.

Todaro M.P., 1969. — *Todaro M.P.* The model of labor migration and urban unemployment in less developed countries. American Economic Review 59. Pp. 138–148.

Yifan W., Yang Zh., Yansui L., 2020 — *Yifan W., Yang Zh., Yansui L.*, Exploring the outflow of population from poor areas and its main influencing factors.// Published by Elsevier. Habitat International. May 2020. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2020.102161>

Jiaqi Qi., Xiaoyong Zh., Hongdong Guo., 2018 — *Jiaqi Qi., Xiaoyong Zh., Hongdong Guo.*, The formation of Taobao villages in China. 2018. – China Economic Review, 2018. – 130 c. [http:// https://www.researchgate.net/publication/327195104](http://https://www.researchgate.net/publication/327195104)

Hongsheng Li, Yingjie Wang, Jiafu Han, Zhuoyuan Yu., 2011 — *Hongsheng Li, Yingjie Wang, Jiafu Han, Zhuoyuan Yu.* Origin Distribution Visualization of Floating Population and Determinants Analysis: A Case study of Yiwu City. // - Procedia Environmental Sciences. Volume 7. 2011, Pp. 116–121, <https://doi.org/10.1016/j.proenv>.

Hualou Long, Yansui Liu, Xiubin Li, Yufu Chen., 2010 — *Hualou Long, Yansui Liu, Xiubin Li, Yufu Chen.* Building new countryside in China: A geographical perspective. – Land Use Policy. Volume 27. Issue 2, April 2010. Pp. 457–470. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol>.

**МАЗМҰНЫ
ПЕДАГОГИКА**

Р.С. Ахитова, Л.Б. Бегалиева, Г. Мурсалимова, Ж. Абельтаева, Г.А. Джамашова КЕЙС ТЕХНОЛОГИЯСЫ НЕГІЗІНДЕ БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ.....	5
Р. Булатбаева, С. Жүсіпбаев, В. Әділова, Ж. Жақиянова, З. Айчанова DIGITAL-РЕСУРСТАР БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ АКАДЕМИЯЛЫҚ ҮЛГЕРІМІН АРТТЫРУДЫҢ МОТИВАЦИЯЛЫҚ ФАКТОРЛАРЫ РЕТІНДЕ ("ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ" ПӘНІН ОҚИТУ ТӘЖІРИБЕСІНЕН).....	13
Н.Г. Галымова, Ж.С. Мукаатаева, Н.С. Жусупбекова, М. Оразбаева БОЛАШАҚ ХИМИЯ МҰҒАЛІМДЕРІН ДАЯЛАРДАУДА ӘЛЕУМЕТТІК – ГУМАНИТАРЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	32
А.Қ. Ділдабек, М.А. Ермаганбетова, А.А. Тумышева ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДЕГІ "SMART-ТЕХНОЛОГИЯЛАР" ҰҒЫМЫНЫҢ МӘНІН ТАЛДАУ.....	45
А.С. Елубай, Г. Сарсеке, Н. Бирай ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ТҮРІК МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРІН СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДА ҚОЛДАНУДЫҢ АЛҒЫ ШАРТТАРЫ.....	56
Н.Н. Ерболатов, А.Т. Байкенжеева, Н.А. Ахатаев, И.О. Аймбетова, Д.У. Сексенова ҚАЗАҚСТАН ЖОО МАГИСТРАТУРА БОЙЫНША БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН САЛЫСТЫРУ ЖӘНЕ БИОЛОГ МАГИСТРЛЕРДІ ДАЙЫНДАУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ.....	68
Е. Ергөбек, Ш. Раманкулов, Е. Досымов STEM ОҚИТУ НЕГІЗІНДЕ БІЛІМГЕРЛЕРДІҢ СЫН-ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУЫН ДАМУ МӘСЕЛЕСІНІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ.....	83
А.С. Ерсұлтанова., Н. Карелхан, Г.Т. Азиева, М.С. Уайсова, Л.М. Абдибекова ИНКЛЮЗИВТІ СЫНЫПТА ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ ПӘНІН ОҚИТУДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫ.....	92
Р.З. Жилмагамбетова, Ж.Б. Копеев, К.Р. Кусманов, Д.И. Кабенов, А.А. Джаккина ДЕРБЕС БЕЙІМДЕП ОҚИТУ: ТАЛДАУ, САЛЫСТЫРУ, ҚОРЫТЫНДЫЛАР.....	102

- Ж.А. Жұмабаева, А.К.Рысбаева, М.Н. Оспанбекова, А.Д.Рыскулбекова, С.Ж.Турикпенова**
БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ ПӘНДЕРІН МЕТАПӘНДІК ТҮРҒЫДА
ОҚЫТУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ.....114
- Р.Ш. Избасарова Г.Н. Бектемирова**
КӨПТІЛДІ ОРТАДА БОЛАШАҚ БИОЛОГИЯ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ
АҚПАРАТТЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ.....131
- Г.Б. Кожаметова**
ОҚЫТУДЫҢ ОРТА КЕЗЕҢІНДЕГІ ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА
ӘРТҮРЛІ СӨЙЛЕУ ТИПТЕРІМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ.....146
- Г.А. Наби, Б.К. Сактағанов, Ш.С. Султанбеков, Ш.К. Тухмарова, Л.Ш. Арипбаева**
БОЛАШАҚ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТАРДЫҢ ЭМОЦИОНАЛДЫҚ
ИНТЕЛЛЕКТІН ДАМУЫ.....160
- Ш. Раманқұлов, М. Нуризинова, Е. Досымов, А. Аханова**
БОЛАШАҚ ФИЗИКА МҰҒАЛІМДЕРІНЕ ФИЗИКАНЫ АҒЫЛШЫН
ТІЛІНДЕ ОҚЫТУДЫҢ ҚАҒИДАЛАРЫ МЕН МАЗМҰНЫ.....172
- М.С. Сабыржанова, С.В. Ананьева**
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА ЕРМЕК ТҮРСЫНОВТЫҢ «МӘМЛҰК»
РОМАНЫН ЗЕРДЕЛЕУДІҢ ӘДІСТЕРІ МЕН ТӘСІЛДЕРІ.....187
- М. Серік, Д.Ш. Тлеумагамбетова**
РУТНОН ПРОГРАММАЛАУ ОРТАСЫНДА КРИПТОГРАФИЯ
АЛГОРИТМДЕРДІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ӘДІСТЕРІ.....203
- М.М. Слямхан, Д.Б. Сыдықов**
ҚАЗАҚСТАН ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МАТЕМАТИКАДАН
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ
ӘДІСТЕМЕЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....218
- А.С. Смыков, З.К. Кульшарипова, Л.С. Сырымбетова, З.Ш. Шавалиева, И.О. Сайфурова, З.Е. Бурашова**
ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
МӘДЕНИЕТ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....231
- Э.Ә. Сұлтанова, Б.Н. Нүсіпжанова, Ж. Бисенбаева, Б.З. Медеубаева, Р.Қ. Досжан**
ПЕДАГОГТЕРДІҢ КӘСІБИ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ МӘДЕНИ
ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ДАМУЫ.....246

К.Ж. Утеева, А.С. Жармағамбетова, Г.К. Касымова
ЖАҒАНДЫҚ ӘЛЕМДЕГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТА
ҰЛТТЫҚ БІРЕГЕЙЛІКТІ САҚТАП ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ.....257

ЭКОНОМИКА

А. Абдимомынова, А. Жайшылық, И. Ким, Э. Темирбекова, А. Алибекова
ӨНІРДІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘЛЕУЕТІ: ҚҰРЫЛЫМДЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ
ЖӘНЕ БАСЫМДЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....267

Ш.К. Абикенова, А.П. Коваль, Л.М. Шаяхметова, А.Б. Бекмағамбетов,
Ш.Т. Айтимова
ҚАЗІРГІ ЕҢБЕК ЖАҒДАЙЛАРЫ, ҰЛТТЫҚ СТАТИСТИКА ДЕРЕКТЕРІ
ЖӘНЕ БАСҚА ДА АҚПАРАТ КӨЗДЕРІ НЕГІЗІНДЕ ӨНДІРІСТІК
ЖАРАҚАТТАНУ ДЕНГЕЙІ.....281

Д.Т. Алиасқаров, Р.Т. Исақова, Қ.Қ. Мұздыбаева, И.Қ. Райымбекова,
С. Н. Мищук
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК ПЕН ӘЛЕУМЕТТІК ТҰРАҚТЫЛЫҚ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ КӨШІ-ҚОН МӘСЕЛЕЛЕРІН КЕҢІСТІКТІК
ТАЛДАУ.....298

Ж.К. Алтайбаева, В.П. Шеломенцева, Д.З. Айгужинова,
Ш.Е. Муталляпова, Р.К. Алимханова
МАЛІ ШАРУАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ БИЗНЕС-ПРОЦЕСТЕРДІ
ҚАРЖЫЛЫҚ МОДЕЛЬДЕУ.....315

Ж.А. Бабажанова, Ж.З. Баймукашева, Г.Ж. Рысмаханова,
Ж.Қ. Басшиева, А.К. Оразғалиева
ЭТНИКАЛЫҚ РЕПАТРИАЦИЯ САЯСАТЫН ТИІМДІ ЖҮЗЕГЕ
АСЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ.....327

М. Баймағанбетова, М. Рахымбердинова, С. Баймағанбетов
МҰНАЙДЫҢ ҚАЗАҚСТАННЫҢ МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ
ЦИКЛДАРЫНА ӘСЕРІ.....341

А.Ж. Бұхарбаева, Г.Н. Бисембаева, Ш.Ж. Сейітжағыпарова,
Б.К. Нурмағанбетова, А.Ж. Машаева
АГРОӨНЕРКӘСІПТІК КЕШЕНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҮРДІСТЕРДІ
ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДЫҢ ӘЛЕМДІК ТРЕНДТЕРІ.....354

Н.Б. Давлетбаева, Ж.А. Бабажанова, З.Б. Ахметова, Г.М. Мухамедиева,
С. Серикбаев
ЗЕРТТЕУ ЕЛДЕРІНДЕГІ ЭТНИКАЛЫҚ РЕПАТРИАЦИЯНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТИІМДІЛІГІ.....366

- С.Т. Дошманова, Б.Ж. Болатова, Г.А. Мауина, А.Ж. Жолмұханова, М. Замирбекқызы**
ҒЫЛЫМНЫҢ ЭКОНОМИКАНЫҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІНЕ
ӘСЕРІ.....382
- Р.Ә. Есберген, Г.Н. Асрепов, А.К. Оразғалиева, Г.М. Сагиндыкова, Ш.У. Ниязбекова**
АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ АУЫЛДЫҚ ОКРУТ ӘКІМДЕРІНІҢ ҚЫЗМЕТІ:
ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН
ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ.....391
- Б.А. Жүнісов, Г.К. Демеуова, М.Г. Қайырғалиева, Г.М. Сағындықова, Т.Ф. Алхассан**
ЖАСТАРДЫҢ АРАСЫНДАҒЫ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУДЫ ШЕШУДІҢ
ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ.....407
- З.О. Иманбаева, А.К. Оралбаева, А.Ж. Наурызбаев, М.А. Умирзакова, Б.Х. Айдосова**
КАЛЬКУЛЯЦИЯЛАУДЫҢ ЗАМАНАУИ ЖҮЙЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ
ОТАНДЫҚ КӘСІПОРЫНДАРДА ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ.....423
- Г.Е. Кайрлиева, Г.К. Жанибекова, К.Б. Утегенова, А.Т. Султанов, Е.А. Богданова**
АУЫЛДА ӨЗІН-ӨЗІ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ ЖӘНЕ АУЫЛ
ШАРУАШЫЛЫҒЫ ЕМЕС КӘСІПКЕРЛІКТІ ДАМУ.....439
- А.М. Кулагина, Д.Е. Нурмуханбетова, С.З. Сайдуллаев**
ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ АППАРАТТЫ ЖҮЙЕЛЕУ ЭЛЕМЕНТІ РЕТІНДЕ
ТАМАҚТАНУ ҚЫЗМЕТТЕРІН ЖІКТЕУДІ ӨЗІРЛЕУ.....452
- А.А. Куланов, М.А. Айтказина, Э.А. Рузиева, А.Д. Каршалова, А.К. Саулембекова**
ЖАСЫЛ ҚҰРАЛДАРДЫҢ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІНІҢ ЖАҒДАЙЫНА
ӘСЕРІ.....470
- Г.Т. Кунуркульжаева, А.К. Бакпаева, И.Т. Иманғалиева, Г.К. Демеуова, Ж. Байшукурова, А.А. Нурғалиева**
АУЫЛ ТҰРҒЫНДАРЫНЫҢ ӨМІР САПАСЫН БАҒАЛАУ ҮШІН
АҚПАРАТТЫҚ БАЗАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....483
- Л.А. Курманғалиева, Е.Б. Аймағамбетов, Б.Қ. Джазықбаева, Б.К.Спанова**
ХАЛЫҚТЫҢ ТАБЫСТАРЫН ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫН
ЗЕРТТЕУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ.....497

- Г.Е. Нурбаева, А.Н. Ксембаева, Б.Б. Мубаракова, Г.К. Бейсембаева,
Б.К. Смаилов, А.Ж. Қуниязова**
ҚАЗАҚСТАНДА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ КОММЕРЦИЯЛАНДЫРУДЫҢ
ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....507
- Л.А. Омарбакиев, Ж.Т. Рахымова, М.Т. Баєтова, И.М. Баубекова**
ҚАЗАҚСТАНДА КӘСІПКЕРЛІКТІ ДАМУДЫ ЖАҢДАНДЫРУ
ФАКТОРЛАРЫНЫҢ, ОНЫҢ ІШІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ
ФАКТОРЛАРДЫҢ ӘСЕРІ.....519
- А.С. Тапалчинова, Н.С. Кафгункина, М.М. Мухамедова, Н.А. Мажитова,
У.Д. Берикболова**
ҚАЗАҚСТАНДА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ КОММЕРЦИЯЛАНДЫРУДЫҢ
ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....534
- Р.Ш. Тахтаева, Е.Б. Абеуханова, М.Б. Молдажанов, К.Е. Хасенова,
Л.З. Паримбекова**
ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТУРИСТІК ӘЛЕУЕТІН БАҒАЛАУ.....547
- Ш. А. Трушева, А.Т. Тлеубаева, Р.Б. Сартова, А.А. Жакупов,
А.Т. Кайдарова**
ҚАЗАҚСТАНДА МІСЕ ТУРИЗМ САЛАСЫНДАҒЫ САЯСАТТЫ
КЛАСТЕРЛІК ТӘСІЛ МЕН РЕГРЕССИЯЛЫҚ МОДЕЛЬ НЕГІЗІНДЕ
ІСКЕ АСЫРУДЫ БАҒАЛАУ.....558
- А.С. Уалтаева, Laszlo Vasa, М.Д. Уалтаев**
ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЕҢБЕК НАРЫҒЫН ТАЛДАУ:
БЕЙРЕСМИ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ.....577

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Р.С. Ахитова, Л.Б. Бегалиева, Г. Мурсалимова, Ж. Абельтаева, Г.А. Джамашова ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НА ОСНОВЕ КЕЙС-ТЕХНОЛОГИИ.....	5
К. Булатбаева, С. Жусупбаев, В. Адилова, Ж. Жакиянова, З. Айтчанова DIGITAL-РЕСУРСЫ КАК МОТИВАЦИОННЫЕ ФАКТОРЫ ПОВЫШЕНИЯ АКАДЕМИЧЕСКОЙ УСПЕВАЕМОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ (ИЗ ОПЫТА ПРЕПОДАВАНИЯ ПРЕДМЕТА «ИСТОРИЯ КАЗАХСТАНА»).....	13
Н.Г. Галымова, Ж.С. Мукатаева, Н.С. Жусупбекова, М. Оразбаева ПУТИ РЕАЛИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРИ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ХИМИИ.....	32
А.Қ. Ділдабек, М.А. Ермаганбетова, А.А. Тумышева АНАЛИЗ СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ “SMART ТЕХНОЛОГИИ” В СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ.....	45
А.С. Елубай, Г.Сарсеке, Н. Бирай ПРЕДПОСЫЛКИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КАЗАХСКИХ И ТУРЕЦКИХ ПОСЛОВИЦ ПРИ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ.....	56
Н.Н. Ерболатов, А.Т. Байкенжеева, Н.А. Ахатаев, И.О. Аймбетова, Д.У. Сексенова СРАВНЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ МАГИСТРАТУРЫ ВУЗОВ КАЗАХСТАНА И ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ПОДГОТОВКЕ МАГИСТРОВ-БИОЛОГОВ.....	68
Е. Ергобек, Ш. Раманкулов, Е. Досымов ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА ОСНОВЕ ОБУЧЕНИЯ STEM.....	83
А.С. Ерсұлтанова., Н. Карелхан, Г.Т. Азиева, М.С. Уайсова, Л.М. Абдибекова ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ РЕСУРСЫ ПО ПРЕПОДАВАНИЮ ЦИФРОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В ИНКЛЮЗИВНОМ КЛАССЕ.....	92

Р.З. Жилмагамбетова, Ж.Б. Копеев, К.Р. Кусманов, Д.И. Кабенов, А.А. Джакина ПЕРСОНАЛИЗИРОВАННОЕ АДАПТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ: АНАЛИЗ, СРАВНЕНИЕ, ВЫВОДЫ.....	102
Ж.А. Жумабаева, А.К. Рысбаева, М.Н. Оспанбекова, А.Д. Рыскулбекова, С.Ж. Турикпенова ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ МЕТАПРЕДМЕТНОГО ОБУЧЕНИЯ ПРЕДМЕТОВ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	114
Р.Ш. Избасарова Г.Н. Бектемирова ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ В ПОЛИЯЗЫЧНОЙ СРЕДЕ.....	131
Г.Б. Кожаметова РАБОТА С РАЗЛИЧНЫМИ ТИПАМИ РЕЧИ НА УРОКАХ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА НА СРЕДНЕМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ.....	146
Г.А. Наби, Б.К. Сактағанов, Ш.С. Султанбеков, Ш.К. Тухмарова, Л.Ш. Арипбаева РАЗВИТИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ.....	160
Ш. Раманкулов, М. Нуризинова, Е. Досымов, А. Аханова ПРИНЦИПЫ И СОДЕРЖАНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЗИКИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ ДЛЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИКИ.....	172
М.С. Сабыржанова, С.В. Ананьева МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ РОМАНА ЕРМЕКА ТУРСУНОВА «МАМЛЮК» В ВУЗЕ.....	187
М. Серік, Д.Ш. Тлеумагамбетова МЕТОДЫ РЕАЛИЗАЦИИ КРИПТОГРАФИЧЕСКИХ АЛГОРИТМОВ В СРЕДЕ ПРОГРАММИРОВАНИЯ PYTHON.....	203
М.М. Слямхан, Д.Б. Сыдыхов МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ПО МАТЕМАТИКЕ КАЗАХСТАНСКИХ ШКОЛЬНИКОВ.....	218

А.С. Смыков, З.К. Кульшарипова, Л.С. Сырымбетова, З.Ш. Шавалиева, И.О. Сайфурова, З.Е. Бурашова
ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В УСЛОВИЯХ
СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....231

Э.А. Султанова, Б.Н. Нусипжанова, Ж. Бисенбаева, Б.З. Медеубаева, Р.К. Досжан
РАЗВИТИЕ КУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГОВ.....246

К.Ж. Утеева, А.С. Жармағамбетова, Г.К. Касымова
ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ СОХРАНЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ
ИДЕНТИЧНОСТИ В МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ
В ГЛОБАЛЬНОМ МИРЕ.....257

ЭКОНОМИКА

А. Абдимомынова, А. Жайшылык, И. Ким, Э. Темирбекова, А. Алибекова
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕГИОНА: СТРУКТУРНЫЕ
ОСОБЕННОСТИ И ФОРМИРОВАНИЕ ПРИОРИТЕТОВ.....267

Ш.К. Абикенова, А.П. Коваль, Л.М. Шаяхметова, А.Б. Бекмагамбетов, Ш.Т. Айтимова
СОВРЕМЕННЫЕ УСЛОВИЯ ТРУДА, УРОВЕНЬ
ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ТРАВМАТИЗМА НА ОСНОВЕ ДАННЫХ
НАЦИОНАЛЬНОЙ СТАТИСТИКИ И ДРУГИХ ИСТОЧНИКОВ
ИНФОРМАЦИИ.....281

Д.Т. Алиаскаров, Р.Т. Искакова, К.К. Муздыбаева, И.К. Райымбекова, С.Н. Мищук
ПРОСТРАНСТВЕННЫЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ МИГРАЦИИ В УСЛОВИЯХ
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И СОЦИАЛЬНОЙ
СТАБИЛЬНОСТИ.....298

Ж.К. Алтайбаева, В.П. Шеломенцева, Д.З. Айгужинова, Ш.Е.Муталляпова, Р.К. Алимханова
ФИНАНСОВОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ
В ЖИВОТНОВОДСТВЕ.....315

Ж.А. Бабажанова, Ж.З. Баймукашева, Г.Ж. Рысмаханова, Ж.К. Басшиева, А.К. Оразгалиева
ПУТИ ЭКОНОМИЧЕСКИ ЭФФЕКТИВНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ
ЭТНИЧЕСКОЙ РЕПАТРИАЦИИ.....327

М. Баймаганбетова, М. Рахымбердинова, С. Баймаганбетов ВЛИЯНИЕ НЕФТИ НА МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЕ ЦИКЛЫ КАЗАХСТАНА.....	341
А.Ж. Бухарбаева, Г.Н. Бисембаева, Ш.Ж. Сейітжағыпарова, Б.К. Нурмаганбетова, А.Ж. Машаева МИРОВЫЕ ТRENДЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ.....	354
Н.Б. Давлетбаева, Ж.А. Бабажанова, З.Б. Ахметова, Г.М. Мухамедиева, С. Серикбаев ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЭТНИЧЕСКОЙ РЕПАТРИАЦИИ В СТРАНАХ ИССЛЕДОВАНИЯ.....	366
С.Т. Дошманова, Б.Ж. Болатова, Г.А. Мауина, А.Ж. Жолмұханова, М.Замирбекқызы ВЛИЯНИЕ НАУКИ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ЭКОНОМИКИ.....	382
Р.А. Есберген, Г.Н. Асрепов, А.К. Оразгалиева, Г.М. Сагиндыкова, Ш.У. Ниязбекова ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АКИМОВ СЕЛЬСКИХ ОКРУГОВ АКТЮБИНСКОЙ ОБЛАСТИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ.....	391
Б.А. Жүнісов, Г.К. Демеуова, М.Г. Қайырғалиева, Г.М. Сағындықова, Т.Ф. Алхассан ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ ЗАНЯТОСТИ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ.....	407
З.О. Иманбаева, А.К. Оралбаева, А.Ж. Наурызбаев, М.А. Умирзакова, Б.Х. Айдосова СОВРЕМЕННЫЕ СИСТЕМЫ КАЛЬКУЛЯЦИИ И ОПЫТ ИХ ПРИМЕНЕНИЯ НА ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ.....	423
Г.Е. Кайрлиева, Г.К. Жанибекова, К.Б. Утегенова, А.Т. Султанов, Е.А. Богданова САМОЗАНЯТОСТЬ И РАЗВИТИЕ НЕСЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА НА СЕЛЕ.....	439
А.М. Кулагина, Д.Е. Нурмуханбетова, С.З. Сайдуллаев РАЗРАБОТКА КЛАССИФИКАЦИИ УСЛУГ ПИТАНИЯ КАК ЭЛЕМЕНТА СИСТЕМАТИЗАЦИИ ПОНЯТИЙНОГО АППАРАТА.....	452

- А.А. Куланов, М.А. Айтказина, Э.А. Рузиева, А.Д. Каршалова,
А.К. Саулембекова**
ВЛИЯНИЕ ЗЕЛЕННЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА СОСТОЯНИЕ
ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ.....470
- Г.Т. Кунуркульжаева, А.К. Бакпаева, И.Т. Имангалиева, Г.К. Демеуова,
Ж. Байшукурова, А.А. Нургалиева**
ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БАЗЫ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА
ЖИЗНИ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ.....483
- Л.А. Курмангалиева, Е.Б. Аймағамбетов, Б.К. Джазықбаева,
Б.К. Спанова**
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ
ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ И ИХ ФОРМИРОВАНИЯ.....497
- Г.Е. Нурбаева, А.Н. Ксембаева, Б.Б. Мубаракова, Г.К. Бейсембаева,
Б.К. Смаилов, А.Ж. Куниязова**
ФИНАНСОВЫЕ АСПЕКТЫ ПОДДЕРЖКИ ДЕТЕЙ С ОСОБЕННОСТЯМИ
РАЗВИТИЯ.....507
- Л.А. Омарбакиев, Ж.Т. Рахымова, М.Т. Баетова, И.М. Баубекова**
ВЛИЯНИЕ ФАКТОРОВ АКТИВИЗАЦИИ РАЗВИТИЯ
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В КАЗАХСТАНЕ, В ТОМ ЧИСЛЕ
ИННОВАЦИОННОГО.....519
- А.С. Тапалчинов, Н.С. Кафтункина, М.М. Мухамедова, Н.А. Мажитова,
У.Д. Берикболова**
ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ КОММЕРЦИАЛИЗАЦИИ
ТЕХНОЛОГИЙ.....534
- Р.Ш. Тахтаева, Е.Б. Абеуханова, М.Б. Молдажанов, К.Е. Хасенова,
Л.З. Паримбекова**
ОЦЕНКА ТУРИСТСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ВОСТОЧНОГО
КАЗАХСТАНА.....547
- Ш.А. Трушева, А.Т. Тлеубаева, Р.Б. Сартова, А.А. Жакупов,
А.Т. Кайдарова**
ОЦЕНКА РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТИ МІСЕ-ТУРИЗМА В
КАЗАХСТАНЕ НА ОСНОВЕ КЛАСТЕРНОГО ПОДХОДА
И РЕГРЕССИОННОЙ МОДЕЛИ.....558
- А.С. Уалтаева, Ласло Васа, М.Д. Уалтаев**
АНАЛИЗ РЫНКА ТРУДА КАЗАХСТАНА: НЕФОРМАЛЬНАЯ
ЗАНЯТОСТЬ.....577

CONTENTS
PEDAGOGY

R.S. Akhitova, L.B. Begaliyeva, G. Mursalimova, J. Abiltayeva, G.A. Dzhamashova IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION OF FUTURE TEACHERS BASED ON CASE TECHNOLOGY.....	5
K. Bulatbaeva, S. Zhusupbayev, V. Adilova, J. Zhakiyanova, Z. Aitchanova DIGITAL RESOURCES AS MOTIVATIONAL FACTORS FOR IMPROVING THE ACADEMIC PERFORMANCE OF STUDENTS (FROM THE EXPERIENCE OF TEACHING THE SUBJECT «HISTORY OF KAZAKHSTAN»).....	13
N.G. Galymova, Zh.S. Mukataeva, N. Zhussupbekova, M. Orazbayeva WAYS TO IMPLEMENT SOCIAL AND HUMANITARIAN SECURITY IN THE PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF CHEMISTRY.....	32
A.K. Dildabek, M.A. Yermaganbetova, A.A. Tumysheva ANALYSIS OF THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF “SMART TECHNOLOGY” IN MODERN PEDAGOGICAL SCIENTIFIC RESEARCH....	45
A.M. Elubay, G. Sarseke, N. Biray PREREQUISITES FOR THE USE OF KAZAKH AND TURKISH PROVERBS IN THE ORGANIZATION OF STUDENTS INDEPENDENT WORK.....	56
N.N. Yerbolatov, A.T. Baikenzheeva, N.A. Akhatayev, I.O. Aimbetova, D.U. Seksenova COMPARISON OF EDUCATIONAL PROGRAMS OF MASTER'S STUDIES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF KAZAKHSTAN AND APPLICATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TRAINING MASTERS OF BIOLOGY.....	68
E. Ergobek, Sh. Ramankulov, E. Dosymov THEORETICAL ASPECTS OF THE PROBLEM OF DEVELOPING STUDENTS' CRITICAL THINKING BASED ON STEM LEARNING.....	83
A. Yersultanova, N. Karelkhan, G.T. Azieva, M.S. Uaisova, L.M. Abdibekova EDUCATIONAL RESOURCES FOR TEACHING DIGITAL LITERACY IN AN INCLUSIVE CLASSROOM.....	92

R.Z. Zhilmagambetova, Z.B. Kopeyev, K.R. Kusmanov, D.I. Kabenov, A.A. Jakina PERSONALIZED ADAPTIVE LEARNING: ANALYSIS, COMPARISON, CONCLUSIONS.....	102
Zh.A. Zhumabayeva, A.K. Rysbayeva, M.N. Ospanbekova, A.D. Ryskulbekova, S.Zh. Turikpenova PEDAGOGICAL CONDITIONS OF TEACHING PRIMARY EDUCATION SUBJECTS THROUGH A META-SUBJECT APPROACH.....	114
R.Sh. Izbassarova, G.N. Bektemirova PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING INFORMATION COMPETENCY OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS IN A MULTILINGUAL ENVIRONMENT.....	131
G.B. Kozhakhmetova WORKING WITH DIFFERENT TYPES OF SPEECH IN THE KAZAKH LANGUAGE CLASSROOM AT THE MIDDLE STAGE OF LEARNING.....	146
G.A. Nabi, B.K. Saktaganov, Sh.S. Sultanbekov, Sh. Tukhmarova, L.Sh. Aripbayeva DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE OF FUTURE SOCIAL EDUCATORS.....	160
SH. Ramankulov, M. Nurizinova, Y. Dosymov, A. Akhanova PRINCIPLES AND CONTENT OF TEACHING PHYSICS IN ENGLISH FOR FUTURE PHYSICS TEACHERS.....	172
M.S. Sabyrzhanova, S.V. Ananyeva APPROACHES AND METHODS OF STUDYING ERMEK TURSYNOV'S NOVEL "MAMLUK" IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	187
M. Serik, D.Sh. Tleumagambetova, METHOD IMPLEMENTATION OF CRYPTOGRAPHIC ALGORITHMS IN PYTHON.....	203
M.M. Slyamkhan, D.B. Sydykhov METHODOLOGICAL FEATURES OF FORMING FUNCTIONAL LITERACY IN MATHEMATICS OF KAZAKHSTAN STUDENTS.....	218
A.S. Smykov, Z.K. Kulsharipova, L.Sh. Syrymbetova, Z.Sh. Shavaliyeva, I.O. Saifurova, Z.Y. Burashova PROBLEMS OF PEDAGOGICAL CULTURE IN THE CONDITIONS OF MODERN EDUCATION.....	231

E.A. Sultanova, B.N. Nussipzhanova, Zh. Bissenbayeva, B.Z. Medeubayeva, R.K. Doszhan
DEVELOPMENT OF CULTURAL COMPETENCE IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF TEACHERS.....246

K.Zh. Uteeva, A.S. Zharmagambetova, G.K. Kassymova
TEACHING SIGNIFICANCE OF PRESERVING NATIONAL IDENTITY IN INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE GLOBAL WORLD.....257

EKONOMICS

A. Abdimomynova, A. Zhaishylyk, V. Kim, E. Temirbekov, A. Alibekova
ECONOMIC POTENTIAL OF THE REGION: STRUCTURAL FEATURES AND FORMATION OF PRIORITIES.....267

Sh. Abikenova, A. Koval, L. Shayakhmetova, A. Bekmagambetov, Sh. Aitimova
MODERN WORKING CONDITIONS, THE LEVEL OF OCCUPATIONAL INJURIES BASED ON NATIONAL STATISTICS AND OTHER SOURCES OF INFORMATION.....281

D.T. Aliaskarov, R.T. Iskakova, K.K. Muzdybaeva, I.K. Raiymbekova, S. N. Mishchuk
SPATIAL ANALYSIS OF MIGRATION PROBLEMS IN CONDITIONS OF ECONOMIC SECURITY AND SOCIAL STABILITY.....298

Z.K. Altaibayeva, V.P. Shelomentseva, D.Z. Aiguzhinova, Sh.E. Mutallyapova, R.K. Alimkhanova
FINANCIAL MODELLING OF BUSINESS PROCESSES IN LIVESTOCK.....315

Zh. Babazhanova, Zh. Baimukasheva, G. Rysmakhanova, Z. Basshieva, A. Orazgaliyeva
WAYS TO COST EFFECTIVELY IMPLEMENT THE POLICY OF ETHNIC REPATRIATION.....327

M. Baimaganbetova, M. Rakhymberdinova, S. Baymaganbetov
THE IMPACT OF OIL ON KAZAKHSTAN'S MACROECONOMIC CYCLES.....341

A.Z. Bukharbayeva, G.N. Bisembayeva, S.Z. Seiitzhagyparova, B.K. Nurmaganbetova, A.Z. Mashayeva
WORLD TRENDS IN THE IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE PROCESSES IN THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX.....354

N. Davletbayeva, Zh. Babazhanova, Z. Akhmetova, G. Mukhamediyeva, S. Serikbayev ECONOMIC EFFICIENCY OF ETHNIC REPATRIATION IN STUDY COUNTRIES.....	366
S.T. Doshmanova, B. Bolatova, G.A. Mauina, A.Zh. Zholmukhanova, M. Zamirbekkyzy IMPACT OF SCIENCE ON COMPETITIVENESS OF THE ECONOMY.....	382
R.A. Yesbergen, G.N. Asrepov, A. Orazgaliyeva, G.M. Sagindykova, N. Shakizada ACTIVITY OF AKIMS OF RURAL DISTRICTS OF AKTOBE REGION: PROBLEMS AND PROSPECTS OF EFFICIENCY IMPROVEMENT.....	391
B.A. Zhunusov, G.K. Demeuova, M.G. Kaiyrgalieva, G.M. Sagindykova, T.F. Alhassan WAYS OF IMPROVING EMPLOYMENT AMONG YOUNG PEOPLE.....	407
Z.O. Imanbayeva, A.K. Oralbayeva, A.Zh. Nauryzbayev, M.A. Umirzakova, B.H. Aydosova MODERN SYSTEMS OF CALCULATION AND EXPERIENCE OF THEIR APPLICATION IN DOMESTIC ENTERPRISES.....	423
G. Kairliyeva, G. Zhanibekova, K. Utegenova, A. Sultanov, Y. Bogdanova SELF-EMPLOYMENT AND DEVELOPMENT OF NON-AGRICULTURAL ENTREPRENEURSHIP IN THE RURAL COUNTRY.....	439
A.M. Kulagina, D.E. Nurmukhanbetova, S.Z. Saidullaev DEVELOPMENT OF CLASSIFICATION OF FOOD SERVICES AS AN ELEMENT OF SYSTEMATIZATION OF THE CONCEPTUAL APPARATUS.....	452
A.A. Kulanov, M.A. Aitkazina, E.A. Ruziyeva, A.D. Karshalova, A.K. Saulembekova THE IMPACT OF GREEN INSTRUMENTS ON THE STATE OF THE FINANCIAL SYSTEM.....	470
G.T. Kunurkulzhayeva, A. Bakpayeva, I. Imangaliyeva, G. Demeuova, Zh. Baishukurova, A. Nurgaliyeva FORMATION OF THE INFORMATION BASE FOR ASSESSING THE QUALITY OF LIFE OF THE RURAL POPULATION.....	483

L. Kurmangaliyeva, E. Aimagambetov, B. Jazykbayeva, B. Spanova THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY OF INCOMES OF THE POPULATION AND THEIR FORMATION.....	497
G. Nurbayeva, A. Xembayeva, B. Mubarakova, G. Beisembayeva, B. Smailov, A. Kuniyazova FINANCIAL ASPECTS OF SUPPORTING CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS.....	507
L.A. Omarbakiyev, Zh.T. Rakhymova, M.T. Bayetova, I.M. Baubekova INFLUENCE OF FACTORS OF ACTIVATION OF ENTERPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN KAZAKHSTAN, INCLUDING INNOVATIVE.....	519
A. Tapalchinova, N. Kaftunkina, M. Mukhamedova, N.A. Mazhitova, U.D. Berikbolova FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF TECHNOLOGY COMMERCIALIZATION IN KAZAKHSTAN.....	534
R.Sh. Takhtaeva, Y. Abeukhanova, M. Moldazhanov, K. Khasanova, L. Parimbekova EVALUATION OF TOURISM POTENTIAL IN EASTERN KAZAKHSTAN.....	547
Sh.A. Trusheva, A.T. Tleubayeva, R.B. Sartova. A.A. Zhakupov, A.T. Kaidarova ASSESSMENT OF THE IMPLEMENTATION OF POLICY IN THE FIELD OF MICE TOURISM IN KAZAKHSTAN BASED ON THE CLUSTER APPROACH AND REGRESSION MODEL.....	558
A.S. Ualtayeva, Laszlo Vasa, M.D. Ualtayev ANALYSIS OF THE LABOR MARKET OF KAZAKHSTAN: INFORMAL EMPLOYMENT.....	577

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www: nauka-nanrk.kz

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Заместитель директор отдела издания научных журналов НАН РК *Р. Жалиқызы*

Редакторы: *М.С. Ахметова, Д.С. Аленов*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадырановой*

Подписано в печать 30.06.2023.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

40,0 п.л. Тираж 300. Заказ 3.

Национальная академия наук РК
050010, Алматы, ул. Шевченко, 28, т. 272-13-19